

Budoucnost / Subjekt

Jestliže chceme nějak pojmenovat „já“ (event. „Já“) – a to je jistě možné, jen poněkud problematické tím, že jsme nakloněni hned ono „já“ myslet jako nějaké „ono“, máme k dispozici termín, který původně označoval prabvý opak „já“, totiž „subiectum“, tedy subjekt. Původně označoval tento termín „objekt“, ale německá romantická filosofie vnutila celému filosofickému světu jeho nový význam, takže nyní je subjekt chápán jako „non-objekt“. Budeme-li pamatovat a dokonce si vždy znovu připomínat, že subjekt nikdy nesmíme myslet (mínit) jako objekt, předmět, věc, pak se nám snad podaří vyhnout se onomu nebezpečí, jímž je stará tendence zpředměťovat vše, co míníme, co myslíme, o čem uvažujeme.

Když tedy každé „já“ (ať už jde o nás nebo o někoho jiného) pojmenujeme „subjekt“, pak platí, že subjekt není vlastně dán a nemůže být ani charakterizován ani popsán jako něco „daného“, protože subjekt není nikdy factum, nýbrž vždycky fiens. Pochopitelně to vyžaduje preciznější vymezení: subjekt má vždycky také předmětnou stránku, to znamená, že vždy také „je“ zčásti tím, čím „byl“, a také tím, čím právě „je“. Subjekt má vždycky svou minulost (bylost) a je právě (aktuálně) jsoucí. To jej však nečiní subjektem, tj. není to základem a zdrojem jeho subjektnosti. Právě naopak: jeho subjektnost je předpokladem a základem toho, že je schopen si „svou“ minulost osvojit a učinit ji svou bylostí, a že svou bylostí je schopen učinit také svou momentální, aktuální přítomnost. Rozhodující „stránka“ subjektu je jeho budoucnost resp. jeho aktivní vztah k budoucnosti, tj. k oné vybrané, zvolené budoucnosti, která je tak činěna jeho vlastní budoucností („budostí“). Subjekt „je“ jenom tehdy a do té míry, když se stává a do jaké míry se stává. Je tomu tak proto, že subjekt se stává ve smyslu přechodu z budoucnosti do aktuální přítomnosti. Subjekt musíme chápat časově, jako časové bytí, jež se uskutečňuje tím, že se hic et nunc stává. A právě proto, že jeho bytí spočívá v tom, že se (teprve) stává, nemůže se subjekt „mít“, tj. nemá sám sebe v „držení“, nýbrž „je“, jen pokud se uskutečňuje. A v tomto uskutečňování se k „sobě“ buď přibližuje, a to tak, že se sám „sebou“ (jakým ještě není) stává, nebo se od sebe naopak vzdaluje (odcizuje se sám sobě), tj. nestává se „sebou“ (jakým sice ještě není, ale jakým „má být“). Právě proto je třeba tematizovat onu ne-danost subjektu (tj. jeho ne-danou stránku), protože na tomto místě selhává tradiční způsob myšlení a tradiční přístup ke „skutečnosti“ člověka jakožto subjektu.

(Písek, 990218-1.)